

UČITELJSKI T O V A R Š.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dan vsakega mesca, in velja za celo leto v tiskarnici in po pošti 2 gl. 50 kr., za pol leta 1 gl. 30 kr. nov. dn.

Tečaj II.

V Ljubljani 1. avgusta 1862.

List 15.

Učilni načert

za I. razred poglavitne šole. *)

Osnovan na podlagi sl. ministerske naredbe za nauk in bogočastje 23. dne marca l. 1855., v poglavju XX., pod št. 72.

Pervo polletje.

1. Keršanski nauk. Razlaganje v pogovorih od stvarjenja sveta do Jezusovega terpljenja.

2. Slovenski jezik. Perve dni se vadi ogledovati in govoriti. Po kakih 10. dneh se že začne pisati in brati ob enem. Otroci rabijo najpred samo plošice in pisala. Vaje za ogledovanje in govorjenje urijo se dalje. Po enem mesecu z branjem in pisanjem ob enem gre se k slovenski abecedi na steni (Wandfibel). Natisnjene čerke se s pisnimi metodično primerjajo, in potem se precej glasoslovkuje. Vsaka beseda, ki kaj pomeni, se razlaga. Slovke se prav naglasujejo, in poslednje učenci vsako slovkovavno vajo na plošice prepisujejo. Po kakem 1 $\frac{1}{2}$ mesecu se učenci še le soznanijo z Abecednikom. Pisna čerka predstavlja se vsaki novi natisnjeni čerki, ter se slovkuje in prav naglasuje. Ločnice so učencom zdaj še le toliko znane, da se mora pri njih prenehati. Ogledovavne reči se dalje razjasnujejo in doma lepo spisujejo. Za glaskovanjem z malimi čerkami se prestopi k velikim pisnim čerkam, ki se metodično obdelujejo in potem z natisnjenimi čerkami pri-

*) Ta učilni načert ima černomeljska poglavitna šola. Vredn.

merjajo. Ko se končá slovkanje z malimi slovenskimi čerkami, se čerkuje, in tu se učencom pové čerkino ime. Tako se pripravljajo učenci že za slovenski pravopis. Čerkuje se natisnjeno, pisano in iz glave. Po kratkem nemškem slovkovanju je to tudi namešano s slovenskim do 49. strani. Tu nahajoče slovenske besede se otroci iz glave naučé in doma prepisujejo. Uri se z malimi čerkami sestavljati in spisovati kratkih slovenskih stavkov po kazavnem nauku v edinem in množnem številu.

3. Nemški jezik. Na 30. strani Abecednika se začnejo po poprej slovkovani in prepisani nemški abecedi na steni slovkovati in prepisovati nemške natisnjene čerke. Zapopadek vsake besede se poslovenjuje. Slovkovanje in prepisovanje je lahko, in z velikimi pisnimi in natisnjenimi čerkami se ne odlaša; pospešuje se tako, da se po 4 $\frac{1}{2}$ mesecu pride do 49. strani, kjer se potem začne nemško čerkovati kot priprava za nemški pravopis. — Velike nemške pisne čerke se zdaj najpred metodično obravnavajo in še le potem z velikimi natisnjenimi čerkami primerjajo. Vaje ogledovavne, zategovanje samoglasnic, skraćevanje soglasnic, naučenje pojedinih besed z zajednim slovenskim imenovanjem, prispodobujoče vaje obeh jezikov po stavkih in prepisovanje berila sklepajo prvo polletje.

4. Številjenje. Številjenje na pamet do 10 po vseh straneh. Slovenske številke se imenujejo tudi po nemški. (Per- vi oddelek „Navoda iz glave poštovati.“)

5. Pisanje. Pisanje slovenskih slov, besed in prostih stavkov z malimi slovenskimi čerkami v pisanke (Schreibhefte), ktere se vsakikrat spravijo v šolsko omaro, in se učencom na dom dajo, kadar so že vse, toda čedno popisane. Vsaka pisanka ima tudi pivni papir.

Drugo polletje.

1. Keršanski nauk. Poduk v pogovorih od Jezusovega terpljenja do konca „Malega katekizma“. Učivni uri na teden: 2.

2. Slovenski jezik. Slovensko branje se v Abecedniku do 89. strani nahaja večidel z nemščino namešano; samostalno po stavkih je le redko. Pravo naglaševanje, mehanično urno branje s primernim kazavnim podukom, naučenje slovenskih pesmic, pravo prepisovanje, naučenje pojedinih besed na pamet je poglavno opravilo tega poduka. Od 97. strani

se uri „slovensko berilo“ mehanično urno s pravim naglasom in z berilnim zapopadkom. Pesmi se učé iz glave. Sostavljanje in napisovanje prostih slovenskih stavkov po kazavnem nauku z velikimi začetnimi čerkami in natančneje poznanje ločnic sklepa ta poduk v prvem razredu. Učivnih ur na teden: 7.

3. Nemški jezik. Ogledovavne in govorne vaje, mehanično branje, pravo naglaševanje, naučenje pojedinih besed na pamet z zajednim slovenskim imenovanjem, prispodobujoče urenje obeh jezikov po stavkih in prepisovanje berilnih vaj do 89. strani, kjer se nemščina za se mora dobro vaditi. Pride se potem do latinskih (slovenskih?) pisnih in natisnjenih čerk. Pisne čerke se metodično obdelujejo in primerjajo z natisom. — Na pamet se vadijo štev. 33, 34 in 35; 36. berilo se jasno razlaga in urno brati nauči. Prepisovanje iz slovenskega ponemčanih stavkov z malimi nemškimi čerkami sklene ta nauk v prvem razredu. Učivne ure na teden: 3.

4. Številjenje. Poštevati iz glave od 10 — 100 na vse strani. Slovenske številke se imenujejo tudi po nemški. Učivne ure na teden: 3.

5. Pisanje. Pišejo se v pisanko velike slovenske začetne čerke in male nemške slovke, besede in prosti stavki. Drugo vse, kakor prvega polleta. Učivne ure na teden: 3.

6. Petje. Vadijo se lahke in kratke slovenske pesmice. Čas uka: Vsaki dan $\frac{1}{4}$ ure pred šolo.

Učivne in pomočne knjige, ki se v tem razredu rabijo, so:

Mali katekizem,

Slovensko - nemški Abecednik,

Slovenska in nemška tablica zlogovanja t. j. abeceda na steni (Wandfibel).

Navod iz glave poštevati za 1. in 2. razred ljudskih šol, Die Unterklasse v. Herrmann.

Anleitung zum Anschauungsunterrichte v. Herrmann,

Die Anschauungsbilder v. Herrmann mit slov. Text,

Die verschiebbare Rechenmaschine,

Die Schreibhefte v. Greiner,

Šola veselega petja,

Tovars.

Nauk v branji v srednjem in višjem razredu ljudskih šol.

(Dalje.)

Dvojno se lahko poglobitna misel otrokom pojasnuje :

a) ali se poglobitna misel razvije, to je, da vprašaje po zapopadku učenca pripeljemo tako daleč, da jo spozna in pové; b) ali se pa v določni obliki pové; učenec naj si pa prizadeva, da jo iz zapopadka dokaže. Oboje ravnanje je dobro; vendar ne smemo preveč zahtevati tega, da bi otroci poglobitno misel prav gladko s besedami izrazovali in v glavi obderževali. Če so otroci tako zelo izurjeni, da reč, od ktere bero, razumejo, da tudi poglobitno misel morajo zapopasti, je dobro, da učenik povzame ali povzdigne poglobitne dele v branju, da s tem poglobitno misel dokaže. Izgled nam bo to bolje pojasnil. V 1. berilu najdemo 57. vajo v branji: „Kravji pastir.“ Pastir pase goved. Na kviško pogleda, vidi zrele češnje. Popusti kravo, in gre češnje brat. Krava v zelnik gre, in žre, kar se ji poljubi, deček s češnje skoči itd.

Učenik naj nikar precej ne tirja, da bi mu otrok poglobitno misel v abstraktni obliki povedal, da človek, ki ima um, pa vendar po svojem poželenju ravna, ni bolji od neumne živine. Prašal bi tukaj: Kaj je bila dolžnost dečkova? kaj so mu oče naročili, ko je kravo na pašo gnal? Zakaj je deček kravo popustil? Ali je deček ravnal tukaj po zapovedi očetovi, ali po svojem nagnjenju? Kaj pa je kravo nagnilo, da je šla v zelnik škodo delat? Kteri teh dveh je bil ojestrejšega svari-la potreben? Opomni se pa tudi tukaj lahko, da imajo tudi živali nekoliko pameti, da pa tista luč, ki človeku popolnoma sveti, se živalim le nekoliko leskeče. Pové se jim tudi lahko, da imajo živali le toliko pameti, kolikor jim jo je za človeško službo treba; da pa pameten človek mora z živalijo vljudno ravnati, da postane tudi žival bolj krotka i. t. d.

Tako bi se ta povest otroku sploh poočitala, in ne bo mu treba resnice, ktero je spoznal v abstraktni obliki, povedati. Če se pa kaj iz vsakdanjega življenja k tej prigodbi pridene, jo bo otrok še bolje razumel. Postavim: Voznik se predolgo v kerčmi mudi, potem pa živino nepotrebno priganja i. t. d.

Ako so pa učenci že bolj vajeni, se pa sme poglobitna misel otrokom kar na ravnost povedati; poskušajo naj pa potlej

izpeljati jo iz povesti. Postavimo tukaj kak izgled. V drugem berilu na 34. strani nahajamo 36. vajo: „Sprava“. Obsežek je v kratkem tale: Bruno je Hildebrand-a hudo razžalil. Hildebrand se hoče nad svojim sovražnikom maševati; zjutraj zgodaj vstane. Pot ga pelja memo znamenja; postoji nekoliko, ter ogleduje podobe namalane. Kazale so te malarije zgodbo križanega Izveličarja; to premišljevanje njegovo serce tolikanj omeči, da sovražniku popolnoma odpusti, in se ž njim spravi. Poglavitna misel, da naj kristijan zavoljo križanega Izveličarja svojim sovražnikom odpusti, — se lahko tukaj otrokom kar na ravnost pové; iz povesti naj pa spoznajo, da je Hildebrand zares to mogel le storiti, ker se je spomnil na križanega Izveličarja, ki je zavoljo človeškega odrešenja toliko zasramovanja prestal i. t. d. Učencom reč še polajšati, naj pa učenik p. tako le vpraša: Kaj si je bil namenil Hildebrand? Kako vemo iz povesti, da je bila njegova jeza silna? Kako je mislil potolažiti svoj serd? In kako dolgo je kahal jezo v svojem sercu?

Po teh vprašanjih bodo pa učenci to reč zadosti razumeli in poglavitna misel je dovelj dokazana. Ako učenik dodene še kako povest, se nauk še bolje njihovega serca prime, kakor p. od sv. Janeza Gualberta, ki je morivcu svojega strica zavoljo križanega Izveličarja prizanesel; od vdove, ki je morivca lastnega sina v svoji hiši skrila. Naša povest pa pristavi, da je bil Hildebrand na večer tistega dneva veliko bolj vesel kot zjutraj. Tudi to se more dokazati s povestmi zgoraj navedenimi. Nasprotno ravnanje se pa otrokom tudi lahko pokaže v zgodbi nad Zapricjem in Nicephorom i. t. d.

Dokazi vzeti iz kakšne povesti služijo tudi otrokom za pismene vaje.

Ni pa dobro, ako učenik pri branju preveč moralizira, to je, kadar učenik naslanjaje se na obravnano vajo v berilu in otrokom dolžnosti in vodila v obče pred oči postavlja ter jih z besedo spodbuja, da bi jih spolnovali. Tako je postavim, če bi pri zgoraj navedeni vaji otrokom še obširno hotel razkladati, da naj nikdar jeze v svojem sercu ne kuhajo, da jim bo to nemir in pokoj prizadjalo. Namen je tukaj dober in blag; vprašati bi se pa vendar smelo, ali bi se s tem kaj prida opravilo, ali ne. Otroci imajo še premalo samostalnosti in moči, da bi to z veseljem poslušali in da bi se njihovega serca prijelo. In če rav-

no niso za te pripravljeni, se pa ravno kaj nasprotnega doseže. Če se otrokom kakšna reč prepogosto prepoveduje, postanejo zavoljo tega še bolj vedični in vsakorečni, ter hočejo poznati, kar se jim prepoveduje. Spačenost človeškega serca je čudna in tudi lepi nauki se morajo otrokom le pametno in v pravi meri deliti. Učenik, ko vidi, da se otroci malo zmenijo za njegove nauke in opominovanja, postane nejevoljen ter misli, da otroci ne marajo za lepo podučevanje, večkrat pa je sam kriv, da se jim nauki pristudijo. Omenim še to, da tukaj govorim le od podučevanja v branju, in koliko naukov naj se pri branju vpleta; dasiravno pa sploh mislimo, da bomo mladost le s podučevanjem odgojevali. Ko bi bilo tem tako, bi bil današnji svet boljše memo nekdanjega. Ne primanjkuje pa toliko lepih naukov, kakor lepih zgledov. Dokler ne bo kersčanskega življenja pri družinah, tudi vse podučevanje po šolah ljudstva ne bo kaj zboljšalo. Po šolah pa kjer se z berilno stvarino pametno ravna, ni treba veliko moralizirati; to bi bilo od več. Otročje narave se primejo le djanja in zgledi; pregovor pravi: „Zgledi na se vlečejo“. Akoravno to velja prav za prav le od takšnega, kar smo sami vidili ali si skusili; veljati pa more tudi od zgledov, ktere slišimo pripovedovati. Povesti, ktere se živo pripovedujejo, se duha ravno tako primejo, kakor tiste, ktere smo sami skusili. Od tega se lahko prepričamo. Kako pazljivo in zapomljivo poslušajo otroci, pa tudi ljudje po cerkvi, kadar se kaki lep zgled, ki sega v reč, pripoveduje. Takšen zgled se tudi ponuja v berilu; in ako se pametno obravná in prav poočituje, se bo sam po sebi serca tako živo prijel in ga tako močno ginil, da ne bo treba kaj dalje od tega govoriti, kar bi tudi prav nič ne koristilo.

(Dalje prih.)

Tečno učilo.

K a z a v n i p o d u k.

Č a s.

S n o v a. Leto, mesec, teden, dan, ura; dnevni časi, letni časi.

U č b a. Kadar solnce sije, akoravno ga vselej ne vidimo, je svitlo, in je dan; drugi čas je tema, je noč. Kadar solnce

vzhaja, je jutro ali zjutraj; kadar zahaja, je večer ali zvečer. Jutro je začetek, večer pa konec dneva. Solnce po dnevu ne sije enako visoko. Kadar je naj višje, to je, kadar je že na pol poti, pravimo, da je poldan. Čas od jutra do poldna, se imenuje dopoldne, od poldna do večera pa popoldne. Solnce se ne prikaže na enkrat iz za gore, temuč se dolgo že pred njim svitli in zari, in tako je tudi zvečer. Je tedaj zjutranji svit in zarja in večerni mrak. Pokažite mi kraj, kjer solnce vshaja in kjer zahaja! Kaj storimo zjutraj, kaj o poldne, kaj zvečer? Kaj delamo po noči? Noč in dan je en dan. Ura nam kaže natančni čas. Cel dan, t. j. dan in noč ima 24 ur. Kdaj bije ura dvanajst? — Sedem dni je en teden. Kteri so tedenski dnevi? Kteri dan je prvi v tednu in naj imenitniši? zakaj? Trideset dni se navadno imenuje en mesec. Leto ima dvanajst mescov. Imenujte vseh dvanajst mescov leta, in povejte, koliko dni ima vsaki! Kteri mesec je zadnji v letu? Kteri mesec je tretji, šesti, deveti v letu? Kteri mesec je zdaj? kateri je bil poprej? kateri bo prvi za sedanjim? Leto ima štiri letne čase; ktere? Po zimi so dnevi kratki, spomladi so vedno daljši. Po zimi je mraz; spomladi prihaja vedno gorkoje. Po zimi je zemlja večidel s snegom pokrita; spomladi kopni sneg in se taja led. Po zimi je polje in drevje golo; spomladi raste zopet trava, polja zelené, in veliko lepih cvetic se prikaže; tudi drevesa zelené in cvetijo. Po zimi je na polji vse tiho. Komaj pa se začne pomlad, že pridejo veseli ptički: škerjanec, lastovke in mnogo mnogo drugih. Kakšno je poleti? kakšno jeseni? Kaj delajo ljudje spomladi, poleti, jeseni, po zimi? Ktere vesele praznike ima vsaki letni čas? — Čas gre, in ni ga več nazaj. Mi se s časom staramo. Kdor je mlad, bo kmali starji, star, in zadnjič pride vsaki stvari, tedaj tudi človeku, zadnji čas. Časa tedaj ne smemo zamujati. Kteri čas je naj dražji? zakaj?

Cveticе cvetejo
Nam vsako pomlad,
In zemlja daruje
Pogosto nam sad;
Al leta človeške
Le enkrat cvetó,
Le samkrat obhaja
Se leto mladó.

Vse ptice, ki grejo,
K nam pridejo spet,
Od loga do verta
Nam letajo pet;
Al človek, ki ide,
Nazaj ga več ni,
On tukaj na svetu
Le enkrat živi.

Ko solnce zaide
Zvečer za goró,
Nam drugi dan zopet
Razžari nebó;
Al človek, ki zajde,
Ne pride nazaj;
Na svetu le kratek
Človekov je raj.

Iz zgodovine kerščanske ljudske šole.

(Dalje.)

Po žalostnih zmešnjavah v 10. in 11. stoletju prišel je slavni čas križanskih vojska. Doversile so se v tej dobi imenitne djanja in spolnile velikanske ideje. Germanski narodi dosegli so svojo naj večjo slavo.

Precej v začetku te dobe nahajamo naj pogumnejšega junaka, velikega papeža Gregorja VII. Leta 1074. pokliče ta vredni naslednik sv. Petra z močnim glasom naj poprej duhovščino, da naj se prebudi iz svojega dušnega in nramnega spanja; z orjaško močjo potolče sovražne moči, ki so žugale ta čas še huje spriditi kot poprej. In kar je Gregor tako pogumno začel, izpeljevali so za njim versté naj izverstnejših naslednikov, med kterimi se možje kakor Aleksander III. (1159. — 1181.) pa Inocenc III. l. 1198. — 1216. kot zvezde prve verste v dveh stoletjih lesketajo. Duhovščina vsa prenovljena je svet kinčala, in izrastlo je ljudstvo, ktero je pobožni puščavnik Peter amienski l. 1095., pozneje pa sv. Bernard l. 1147. poklicati zamogel v oprostenje svetih krajev, ktere je sin božji s svojim življenjem in smertjo posvetil, in kteri so sedaj zdihovali pod težkim jarmom nevernih Seldčukov (Turkov). Dve sto let so hodili hrabri junaki in pobožni romarji iz zahoda v izhod ter povračali se obogateni na vednostih in skušnjah v svojo domovino. Dasiravno tukaj hrup orožja ni popolnoma potihnil, je bilo vendar veliko prijaznejše, in zraven orožjevega rožljanja so vendar zamogli cveteti blagri miru. Tudi cerkev je za nekaj časa mir vživala pred krivoverci, kar se je nesrečna Grecija odcepila od svoje matere, rimske cerkve, ktera se je tako lepo znotrej razcvetela, ker je imela mir pred krivoverci. —

Tedaj so zopet začele cveteti pod vodstvom izverstnih višjih pastirjev nekdanje katedralne šole. Veliko izobraženih duhovnov so razposlali po škofijah, in fare so se povsod množile. Kjer je pa bila fara, napravili so tudi šolo. Povsod si je skušalo ljudstvo pomagati; mestnjan je hrepenel po gradjanskih pravicah, kmetovavec pa bi se rad znebil jarma služnosti. Mestnjanu je pomagal njegov denar; kmet je pa šel za križansko vojsko, da bi se bil tako vsega silstva otrebil. Mestnjan si je z dnarjem pravice kupil, kmet pa ni hotel drugače

zemlje obdelovati, da so mu večjo svobodo privolili. Tedaj sta oba rada v šolo hodila, da sta si vednost množila in svoj stan zboljševala. Ker pa duhovnik (fajmošter) ni mogel vsega opraviti, imel je namestnika „vikarja“, kateri se je dostikrat za mašnikov stan pripravljal, in je bil v katedralni šoli izrejen. Scholasticus v škofiji ga je poslal, če so fajmoštri zanj prosili, in je čuval kot naj višji nadzornik vseh šol po škofiji; fajmošter pa je bil njegov prvi prednik ter mu je dajal hrano in stanovanje; učitelj pa je potrebno službo v cerkvi opravljal. Večkrat se je povernil takšen učitelj na visoko šolo nazaj, ter je postal mašnik.

Ta čas je vse v družbe stopalo, kar je bilo v boju in pri romarju potrebno; država in cerkev ste to podpirale, in to združevanje je tudi vse domače zadeve prešinilo. —

Tako se je spremenilo veliko katedralnih šol v skupne učelišča (universität). Pri sebi in velikokrat namesto sebe je imel „Scholasticus“ veliko učnikov, kateri so imeli učence vsake starosti in vsakega stanu. Da bi se toliko ptujih spodobno sprejemalo in vede čislale, stopili so učniki in učenci v tesno družbo, ki je imela svoje pravice in dolžnosti; bila je to tako rekoč država učenih v državi pod cerkvenim in državnim varstvom (Universitas docentium et discentium, ne pa : universitas scientiarum). Vodja te družbe je bil Rector magnificus; njemu na strani pa senat akademski. Volili so ga pa učniki, in učenci in je imel oblast postave dajati in izpeljevati. Kakor pisma svedočijo, dobil je pooblastenje od papeža, nad čigar pravico do učenja tačas nihče ni dvomil. Tedaj vidimo, da so bile vseučelišča tistega časa cerkvene naprave.

(Dalje prih.)

P a š n i k.

Poletno jutro. Komaj začne svitati, že žvergolijo drobne ptičice po zraku in plavajo čverste ribice po vodi, ter se radujejo in hvalijo svojega dobrotljivega stvarnika. Že vshaja rumeno solnce in razliva presvitle žarke po verhovih visokih gora, pozneje po hribcih in zadnjič po vsi zeleni planjavi. Rosa se svetí kot zlato in srebro po zeleni travi, po pisanih cveticah in košatih drevesih. Pastirji veselo žvižgaje in

pevši ženejo svoje čede na pašo, in kmetovavec gre molivši na odločeno delo. Vse je veselo prelepega poletnega jutra. — Kaj pa ti, ljubi učitelj! Pa ne, da bi zaleževal take zlate ure! Glej, solnce se že skozi okno k tebi ozira; tvoji učenci so že zgodaj na paši z živinico, kjer popevajo in se tudi pazno učé iz šolskih knjig, kar si jim rekel se naučiti. Tedaj le samo ti si morda še, ki zamujaš veseli juterni čas. Ljubi moj, juterni čas je kratek, in kdor ga zamudi, veliko zamudi. Zato, hitro hitro nakviško, ljubi bratec, in začni že zgodaj pridno delati v svojem imenitnem poklicu, ter skleni in reci: 1. Moje naj večje veselje naj bo, da sem vsaki dan pri ljubih nedolžnih otrocih. 2. Moja naj večja skerb pa naj bo, da ljubo mladost vodim po pravi poti do časne in večne sreče, da jih izrejam prave kristjane in domovince, Bogu in ljudem na korist in veselje.

Fr. S. Čh.

Stolistnice.

(Moosrose.)

Ljudska pripovedka.

Gospod je popotoval. Prigodi se pa, da mora enkrat pod milim nebom prenočiti. Počival je na mehkem mahu. Ko zjutraj pokrepčan vstane in se dalje odpravlja, se mah oglasi, in ga tako le nagovori: Gospod! lej, dal sem ti po noči mehko posteljo; ali mi ne boš zato kaj podaril ti, ki povsod le zgolj dobrote deliš? „Kaj bi rad?“ pravi Gospod. Mah odgovori: „Vidiš me, ljubi Gospod, kako mala in zaničljiva rastlinica sem jaz. Podári mi vendar kako cvetico, da bom kaj lepši memo zdaj, in da se mi ne bo treba skrivati in potikati po tamnih krajih.“ „Naj se ti zgodi“, pravi Gospod, in gre dalje po svojem svetem opraviilu. — In lej, kjer so Gospodove svete noge dotaknile se mahu, se je jelo po tleh urno gibati, in pri-rastle so iz maha in razcvetele so se lepe rudeče in dišeče cvetice stolistnice, ktere še dan današnji tako lepo diše in cvetejo in lepšajo zapuščeni mah po samotnem gojzdu kakor nekdanj.

Pri deljenju šolskih daril.

Pervi pevci.

1. Po stermin pridnostni stezici
Veseljé, blagoslov cveté
Svitli prelepo se v modrici,
In v serce nam veselje gre.

Dečki.

3. Služiti prav ljudem, Bogú
To sreča polna je sladú.

Drugi pevci.

2. Marljivo bomo se učili,
To enkrat bo nam srečni čas,
Od čednosti ne odstopili,
Da sreča bo spremljala nas.

Deklice.

4. Kdor mirno, čisto vest imá,
Nebesa tukaj že pozná.

V s i.

5. Marljivo bomo se učili,
To enkrat bo nam srečni čas,
Od čednosti ne odstopili,
Da sreča bo spremljala nas.

A. P.

Glasi slovenski,

od katerih je že „Tovars“ v 13. l. govoril, so delo mladega, nadepolnega učitelja g. Fr. Gerbie-a v Ternovem. „Novice“ so že v 28. l. te napeve očitno pohvalile. Tudi „Tovars“ jih prav živo priporoča vsem slovenskim pevcom in domoljubom. Glasna slava, ki si jo bodo ti napevi kmali sami peli, nam bo naj gotovše znamenje, da so dobro sestavljeni. Naj krasnejši med samospevi je: „Svojemu čolniku“ in med čveterospevi: „Vojakom v slovo“. — Lepo je, da se zbuja jo skladatelji slovenski, in prav hvalno je prizadetje mladih učiteljev na zeló zanemarjenem polju glasbenem. Dragi bratje slovenski! čversto in veselo naj se razlega glas slovenskih milih pesem po hribih in dolinah drage domovine naše, da se bo bolj in bolj spolnovalo:

Slovene je rad vesel.

Zakaj bi tud ne pel?

Saj mu pesmice iz serca gredo!

Poprava nekterih tiskarskih pomot v „Glasih slovenskih.“

Pri tiskanju mojih napevov „Glasi slovenski“ se je bilo vrnilo nekoliko pomot. Popravlil sem bil sicer vse, toda vrezovavec je prezerl nekatere poprave in tako je zaostalo še nekoliko pomot v pesmih. Kar je v besedi pri tiskanju še kaj napčnega zaostalo, (tu pa tam kaka ločnica,) si bo bravec lahko sam popravil. V napevu „Svojemu čolniku“ pa prosim naj se sledeče pomote popravijo: V drugi versti, v prvem taktu napeva glaska *d* s piko ne sme biti vezana z veznikom (*◌*) z drugo glasko osminko *d*, ampak peti se mora na prvi glas *d*

zlog „Ti=“, na drugo osminko d in c pa zlog „=ho“. Ravno to velja tudi za tretji takt, v katerem ne sme biti četertinka e s piko, vezana z naslednjo osminko e . Ta pomota se nahaja v ravno tej versti tudi v šestem taktu, kjer ste glaski c in a in v sedmem taktu zadnji glaski d in a vezani, kjer pa se mora za vsaki glas podpisani zlog peti. V spremljevanju za glasovi naj se popravi v petem taktu v drugi versti za desno roko tretja osminka fis v d , kakor se nahaja v rokopisu. Sicer se v temu soglasu (akordu) tudi fis dobro vbira, vendar tukaj se d gladkeje sliši. V četerti versti za desno roko mora priti v zadnjem taktu namesto zadnje osminke e glaska d . Na drugi strani te pesmi naj se v tretji versti, v drugem taktu desne roke, v pe-

tem soglasu $\begin{pmatrix} d \\ c \\ a \\ d \\ \hline fis \end{pmatrix}$ tercija a namesto doli, gori razreši; toraj naj

se postavi v desni roki v temu taktu namesto intervalov zadnjega soglasa $\begin{pmatrix} d \\ g \\ d \end{pmatrix}$ soglasni intervali $\begin{pmatrix} d \\ h \\ d \end{pmatrix}$. V ravno tej versti v šestem taktu

je postavil vrezovavec napčno v desni roki soglasne intervale $\begin{pmatrix} d \\ c \\ a \end{pmatrix}$,

namesto intervalov terc kvartnega soglasa $\begin{pmatrix} d \\ h \\ b \ a \end{pmatrix}$. To prosi popraviti v napevu

Fr. Gerbic,
skladavec.

Odperte pismice gosp. Fr. Ser. Adamiču.

Dragi gospod!

Vi ste v 13. listu letašn. „Tovarša“ svojega kritikarja zato obirali, ker Vam je očital, da nepremišljeno pišete. Ker ste pa v tem Vašem odgovoru tudi od mene nekoliko govorili, Vam moram povedati, da ste bili v tej reči slabo podučeni; zakaj pomota je, ako pravite, da sem se pri g. Malihovskitu orgle izdelovati vadil. Bil sem pri njemu le kot mizarški pomočnik, kakor mi je on lastnoročno v moje popotne bukvice (Wanderbuch) s sledečimi besedami zapisal:

„Gegenwärtiger Tischler-Gesell Nahmens Franz Deu hat bey mir Endesgefärtigten Durch ein Jahr und fünf Monath Treu und fleissig Gearbeitet, welches ich Eigenhändig bestätige. Laibach am 18. Sept. 1843.

A. Ferdinand Malihovsky m. p.
Orgelbauer.“

Mizarstva sem se bil v Celju izučil, kar je tudi v imenovanih popotnih bukvicah zapisano. — Ko sem veselje do orglarstva dobil, sem šel leta 1843. od g. Malihovskita preč, in sem se na Dunaj po-

dal. Tam sem se pri gosp. Ullmanu orgle izdelovati navadil, kar izučno pismo kaže, na katerem so sledeče znamenite osebe podpisane: *)

Franz Ullmann m. p.
Orgelbauer.

F. Hoxa m. p.	Josef Drechsler m. p.	
Anton Tomaschek m. p.	Domkapellmeister.	Jakob Deutschmann m. p.
Repräsentanten.	Andreas Bibel m. p.	kk. Hof-Orgelbauer.
	Domorganist.	

To vse Vam samo zato povem, da bote spoznali, da ste bili v rečeh, ktere ste od mene pisali, od nekoga slabo podučeni. Brez zamere! Z Bogom!

Franz Xav. Dev.

Imenozlaga (etymologie) farnih vasi na Kranjskem.

(Dalje.)

R a t e č e, korenina *reti* (fließen, reteče Flussgang) tedaj: vas zidana na poprejnem reteču ali toču.

R i b n o, kjer je ribji lov.

R i b n i c a, voda ali potok, ki ima ribe, in ravno tako tudi kraj ob nji?

Reteče; glej **Rateče**.

Reka (*Rieg*), korenina *reti*, reka (Fluss per eminentiam).

R o h = majhen hrib.

Rovte; glej **R o v a**.

R u d n i k, od kopanja rude. *S. Rupert*. —

Safniz = **Žabnica**, močiren ali pa malo odvisen kraj, kjer je toraj dosti mlak in prebivavk v njih.

Sagor = **Zagorje** (Hinterbergen).

Sagraz = **Zagradec**, vas zidana tam, kjer je bilo zavolj snožeti že zagrajeno; ali pa ležeča za gradom.

Sairach = **Žir**, kraj, kjer se je žir nabiral.

Salilog. Kakor mi je naznanjeno, je ta vas zidana na zalilu (*Anschwemmung*). Po tem takem je kor. zalilo in končni *k* = **Zalilok** je pristavljen v znamenje, da je kaj drugega, kakor samo zalilo, namreč vas na zalilu, kakor mesto poleg reke **Bela Belak**, **Beljak** (*Villach*).

Salloch = **Zalog**: vas za logom; zopet znamenje, da so Slovenci te selitve od jutra prišli.

Saplana = **Zaplana**: vas za planjo (planjavo) ali poljem.

Savenstein = **Boštanj**: popačeno nemško ime, in verh tega še dvojljivo (*zweideutig*), ker se *Weissenstern* zraven **Žalne** tudi tako imenuje. Ali bi ne bilo veliko boljši in umevniši ta kraj **Savji** — **Savni grad**, **Savčini grad** ali **Savjograd** imenovati?

*) Gosp. Dev nam je gori omenjene popotne bukvice in izučno pismo v originalu pokazal.

Vender, če se je Boštajn že v slovenskih pismih večkrat rabilo, bi bilo nevarno prekerševati; zunaj ko bi se staro ime vselej zraven pristavilo.

Savraz Zavrac: verljivo od za in vir, vor = Zavore = Zavrac (hinter dem Ursprunge einer wichtigen Quelle). Tudi zaver-tana vas bi vtegnilo to ime pomeniti.

Seebach = Zapoge od: zapogniti (umbiegen), ker je ta kraj okoli Šmarne gore zapognjen. — Kakošna dragotna in red, katera beseda! Zapogniti ali sopogniti si kaj = sich etwas zubiegen od. zulegen; špogati = sich zugelegt halten d. i. unterhalten, post. drage vina špogati.

Seisenberg = Žužimberk: po videzu soditi, bi se lahko mislilo, da je to ponemčeno ime; pa je čisto slovensko, namreč od žuž, žužna (schwarz) in bera, berik (Lese) tedaj: žužna bera, ali žužni berik = schwarze od. Gallapfellege; ker je bilo po tem takem poprej veliko dobovja tukaj, kjer so se žužke = šiške nabirale.

Žalna: naj težkotneji zlage; verljivo pride od žrelo, žrel-na (Rachen, Rachendorf), ker ima lega te vasi podobo žrela, kakor Želimle, Želeče (vas pri jezeru v Bledu). Čerka r se je sčasoma zgubila, kakor v veliko drugih besedah, post: čeda namest: čreda; češnje, namest črešnje; žlica namest žerlica; žito, namest žrito, živ namest žriv, župa namest žrupa, zemlja, namest žremlja; žaga namest žeraga i. t. d. po tem takem tudi: žélo, želna (po dolenski izreki: *Žalna* namest: žrelo, žrel-na, žralna.

Želimle: gl. predaj. Tudi ta vas leži okoli žrela (potoka).

Želče: znabiti tudi od žrelo, če morebiti vas zraven kakega žrela ali pa v votlini, žrelu enaki, leži. Spremen čerke e v i ni nič nenavadnega, p. Primskovo namest Premskovo.

Šivce: morebiti od korenine šilo: če ima namreč svet, kjer vas leži, podobo šila, t. j. če je od konca širji, in po tem vedno tanji, in se na zadnje v ost ali ojstrino izide.

(Dalje prih.)

Novice.

Iz Logaca. Mnogokrat očitajo nasprotniki naši, kako dalječ je še slovenski narod v svoji izobraženosti in svojih vedah za nemškim, nepremislivši, da je bila pot priprostemu ljudstvu k pravi omiki opoverta. Vsakemu je znano, da je le tisti za omikanega veljal, ki je nekoliko „tajč“ znal, akoravno je bilo njegovo serce vseh boljših čutil pravno in njegov razum omejen. Nemškovalo se je tudi po ljudskih šolah nekdam od začetka do konca; koliko pa so si Slovenci pri-nemškovali, nam kaže sedanji čas, ker Nemeč Kranjca zóve: „der dume Kraner.“

Pa — kolo časa verti se v hitrem diru, požira blagostanje in samostalnost narodov in tira zopet njih zavest in veljavo na beli dan. Tudi Slovencom se vremena jasniijo, in milo sonce že pošilja svoje oživljajoče žarke pred mili domači — prag. Po cesarskem zagotovilu enakopravnosti je zadobil tudi naš mili, lepoglasni jezik — dozdej barbarski psovan — enake pravice v šoli in v vradu z drugimi izobraženimi jeziki mogočne Avstrije. S tem se je zljajšala pot tudi prostim Slovencom, da bi si prisvojil vsaki za svoj stan toliko potrebnih ved, kolikor so jih že zdavnej drugi narodi od svojih šol v svojem jeziku prejemali, in katerih se je dozdej le premožnejši Slovenec, izučivši se ptujega jezika, naserkati mogel, med tem, ko se je deci po ljudskih šolah na deželi nemščina v glavo vbijala, potrebne vede za vsakdanje življenje pa v nemar puščale.

Znano je pak tudi, da se človek celó v naj boljši oskerbljeni šoli vsega izučiti ne more, kar v javnem življenji potrebuje, — tedaj je naloga učiteljeva, da svoje učence napeljuje, da se bodo tudi sami, ko se izšolajo, na podlagi si prisvojenih ved, dalje izobraževali. To pa se le zgoditi more, ako pridno in s pridom prebirajo podučljive knjige raznega zapopadka. Skerbeti je treba v ljudskih šolah, da se učenci privadijo novejših književnih izrazov, da bodo pozneje lažej razumeli književni jezik, s pridom in veseljem čitali, in tako si svoje vede množili, razum bistrili in serce zlahnili.

Ker si pa vsak posamezen, posebno kmetiškega stanu, v sedanjih časih težko knjige omišljuje, bi ne bilo samo koristno, ampak zeló potrebno farne (srénske) bukvarnice vstanoviti po izgledu že mnogo obstoječih. Naj bi ne bil klic našega iskrenega zastopnika Dr. Toman-a samo klic spisan v „Novicah!“

J. Trojar.

Z Berda. Dragi „Tovars“. Že je minulo poldrugo leto, od kar si prvič prišel pozdravljat nas, brate po deželi. Mislim, da Te je vsak vesel, h kateremu si vas hodil. Ker Te tudi mi veselo sprejemamo, boš nam tedaj dovolil, da Ti tudi jaz iz našega kraja kaj naznanim. Vem, da marsikteri naših bratov bo moj dopis rad bral, pa znabiti tudi pretresal. Veselo povem, da je tudi našo šolo 6. roznika doletela velika čast. Prišli so k nam prečastiti prošt in c. k. šolski svetovavec dr. Anton Jarc. Ne bo pozabila tega dneva šola naša. Ta prepoštovani gospod so se mudili pri tukajšni mladini poldrugo uro, in so se pogovarjali z njo kakor oče s svojimi otročiči, kar nas je vse prav do serca ganilo. — Ljubi „Tovars“! naj ti omenim še kaj od naše cerkve. Že memo gredočemu se prijetna vidi ta cerkev, še bolj pa, če kdo pride in pogleda vanjo. Veliki altar, vnebovzetje Marije device je prav mično zdelan; tako so tudi stranski altari lepi. Prenovil jih je leta 1860. podobar Zajc, kterege delo samo hvali. Pa še drugi kinč, ljubi bravec, boš zapazil v naši lični cerkvi. Zablíščale se Ti bodo nove orgle, ktere je prav dobro izdelal mojster g. Fr. Ks. Dev. — Ker vem, da Ti, ljubi „Tovars“, za zdaj že prostora manjka, Ti bom pa drugo pot kaj več povedal. Zdaj z Bogom!

J. P.

Iz Ljubljane. Tudi „Tovars“ naznanja žalostno novico, da je naš prečastiti c. k. deželni poglavar gospod

dr. Karl Ulepič žl. Krainfels

23. preteč. m. v Karlovških toplicah na Českem umerl. Lahka mu zemlja!

Iz Ljubljane. Letošnje očitno šolsko spraševanje je bilo v tukajšni normalni šoli 27., 28., 29., 30. in 31. julija. V I. razredu je bilo 111 učencov, v II. razr. v dveh izbah 213, v III. razr. v dveh izbah tudi 213, v IV. razr. v treh izbah 185, v preparandii 23, v muzični šoli 33, v nedeljski šoli 351, vseh skupaj 1146. — Perijohe te šole so tudi letos še čisto nemške.

V mestni pogl. deški šoli pri sv. Jakobu je spraševanje danes 1. in jutri 2. avg. V I. razr. je bilo 80 učencov, v II. 73, v III. 62 in v IV. 36, skupaj 251 učencov. Povabila k spraševanju in perijohe te šole so po slovenski in nemški sestavljene.

V dekliški pogl. šoli pri Ursulinaricah je bilo v I. razr. v dveh izbah 221 učenk, v II. razr. 206, v III. razr. 190, v IV. razr. 119, v ponavljavni šoli 62, skupaj 798 učenk. Prijohe imajo slovenske imena po slovenski pisane.

Tudi letošnja letopisa ljubljanske gimnazije in realke imata vsaki en slovenski spis. V prvega je spisal nam. učenik g. M. Warner „Nekaj o toči“, v drugega pa g. učenik M. Peternel pod naslovom: „Imena, znamenja in lastnosti kemiških pervin.“ Od tega znamenitega spisa bomo drugo pot kaj več povedali.

Razpis učiteljskih služb in prememba v učiteljskem stanu.

Pri pogl. šoli v Škofjiloki je izpraznjeno mesto druge učiteljske službe z letno plačo 420 gold. av. v., ali pa če se dosedanja učitelja naprej pomakneta, tretja s 367 gold. 50 kr., in podučiteljeva z 262 gold. 50 kr. av. v. — Tudi pri pogl. šoli v Černomlju bote z začetkom prih. šolskega leta dve učiteljski službi s 301 gold. 8 kr. in 306 gold. 21 kr. in podučiteljska z 210 gold. st. dn. zatterdno postavljene. Prošnje za vse te službe se ravnaajo do sl. c. k. deželne vlade na Kranjskem, in se oddajajo do konca avgusta t. l. pri preč. ljublj. konzistoriju. — G. J a n e z S a j e, zač. učitelj v Predasljah, je zatterdno (definitiv) postavljen.

Odgovorni vrednik:
Andrej Praprotnik.

Natiskar in založnik:
Jož. Rudolf Milic.